

บทที่ 2

ระเบียบวิธีวิจัยและลักษณะทั่วไปของข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครัวเรือนของชายไทยครั้งนี้ ได้รับความอนุเคราะห์จากสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้ใช้ข้อมูลจากการสำรวจโครงการศึกษาสถานภาพสตรีและภาวะเจริญพันธุ์ในประเทศไทย (A Study on Status of Women and Fertility in Thailand) หรือ SWAFT โครงการนี้เป็นส่วนหนึ่งของ โครงการศึกษาเปรียบเทียบสถานภาพสตรีและภาวะเจริญพันธุ์ ในทวีปเอเชีย 5 ประเทศ สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ร่วมในโครงการนี้ โดยเริ่มทำการสำรวจตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2535 ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2538 และเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2536

การเลือกตัวอย่างในโครงการ SWAFT

ตัวอย่างในโครงการ SWAFT มีการออกแบบเพื่อที่จะได้เป็นตัวแทนระดับประเทศ และถ่วงน้ำหนักโดยใช้ข้อมูลการกระจายของสตรีกำลังสมรสอายุ 15-44 ปีตามเขตตัวอย่างของสำมะโนประชากร ปี พ.ศ. 2533 เป็นฐาน การคำนวณค่าถ่วงน้ำหนักมีข้อสมมติให้ตัวอย่างของสตรีสมรสอายุ 15-44 ปี มีการกระจายตามเขตตัวอย่างของสำมะโนประชากรปี พ.ศ. 2533

โครงการ SWAFT เป็นตัวอย่างย่อยของ โครงการสำรวจประชากรและการอนามัยประเทศไทย (Thailand Demographic and Health Survey, TDHS) โครงการนี้ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบ Two-Three Stage Stratify Sampling โดยเลือกครัวเรือนตัวอย่างจำนวนเท่า ๆ กันจากแต่ละเขตตัวอย่าง (Sampling Domain) ที่เลือกจากจังหวัด 73 จังหวัดในประเทศไทย แบ่งเป็นเขตชนบทและเขตเมือง ในเขตชนบทแบ่งเป็น 4 เขต ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลางและภาคใต้ ส่วนในเขตเมืองแบ่งเป็น 2 เขต คือ เขตกรุงเทพมหานครและเขตเมืองอื่น(เขตเทศบาลอื่นที่ไม่ใช่กรุงเทพมหานคร) รวมทั้งหมดเป็น 6 เขตตัวอย่าง ในการเลือกครัวเรือนตัวอย่างจากเขตตัวอย่างทั้ง 6 เขตนั้น เขตกรุงเทพมหานครใช้วิธีเลือก 2 ขั้นตอน คือ ขั้นแรก เลือกชุมชนอาคาร 48 ชุมชน อย่างมีระบบ ตามสัดส่วนของขนาดประชากร ขั้นที่

สอง ใช้วิธีเลือกอย่างมีระบบ เพื่อเลือกครัวเรือนตัวอย่างเท่า ๆ กันในแต่ละชุมชนอาคาร สำหรับเขตตัวอย่างอื่น 5 เขต ใช้วิธีสุ่มตัวอย่าง 3 ขั้นตอน ขั้นตอนที่แรก เลือกอำเภอตัวอย่างตามสัดส่วนของขนาดประชากร เขตละ 24 อำเภอ ขั้นตอนที่สอง เลือกหมู่บ้านหรือชุมชนอาคารตัวอย่างจำนวนหมู่บ้านหรือชุมชนอาคารละ 2 หมู่บ้านหรือชุมชนอาคาร ด้วยวิธีเลือกอย่างมีระบบ ขั้นตอนที่สาม เลือกครัวเรือน ตัวอย่างเท่า ๆ กัน (29-30 ครัวเรือน) จากนั้น เลือกสัมภาษณ์สตรีกำลังสมรสอายุ 15-39 ปีที่อยู่ในครัวเรือนตัวอย่าง

สำหรับโครงการ SWAFT นั้น ได้ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายจากแต่ละเขตตัวอย่างทั้ง 6 เขต มาเขตตัวอย่างละ 8 หน่วยตัวอย่าง และจกรายชื่อครัวเรือนตัวอย่างมาหน่วยละประมาณ 125 ครัวเรือน และปรับข้อมูลจำนวนครัวเรือนในแต่ละหน่วยตัวอย่างให้ทันสมัยวิธีดังกล่าวทำให้มีครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด 5,594 ครัวเรือน จาก 48 หน่วยตัวอย่าง โครงการ SWAFT ได้กำหนดขนาดตัวอย่างที่เป็นเป้าหมาย คือ สตรีกำลังสมรสอายุ 15-44 ปี จากครัวเรือนตัวอย่างหน่วยละประมาณ 100 ครัวเรือน รวมเป็นประมาณ 4,800 คน โดยเลือกสัมภาษณ์สตรีเข้าข่ายครัวเรือนละ 1 คน สำหรับครัวเรือนที่มีสตรีตัวอย่างมากกว่า 1 คนจะใช้วิธีสุ่มเพื่อเลือกสัมภาษณ์เพียงคนเดียว ในโครงการนี้ ได้เก็บข้อมูลของสามีของสตรีเข้าข่ายด้วยโดยใช้วิธีสุ่มอย่างมีระบบ เพื่อเลือกสัมภาษณ์สามีจำนวนประมาณกึ่งหนึ่งของจำนวนสตรี และเพื่อให้ได้ขนาดตัวอย่างตรงตามเป้าหมาย บางหน่วยตัวอย่างจึงได้เลือกครัวเรือนตัวอย่างมากกว่า 100 ครัวเรือน โดยรวมแล้วโครงการ SWAFT สัมภาษณ์ได้ครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมด 4,898 ครัวเรือน สัมภาษณ์สตรีตัวอย่างได้ 2,800 ราย และสามีของสตรี 1,475 ราย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

โครงการศึกษาสถานภาพสตรีและภาวะเจริญพันธุ์ในประเทศไทย (SWAFT) เป็นการสำรวจชุมชน (หมู่บ้าน) ระดับครัวเรือน และระดับบุคคล โดยการสัมภาษณ์สตรีตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประเทศ 3 ระดับ คือ ระดับชุมชน (หมู่บ้าน) ระดับครัวเรือนและระดับบุคคล กลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์ เป็นสตรีสมรสซึ่งยังอยู่กับสามี (Currently Married Women) อายุ 15-44 ปี ครัวเรือนตัวอย่างละ 1 คน และสามีของสตรีผู้ให้สัมภาษณ์ครึ่งหนึ่งของสตรีตัวอย่าง และสัมภาษณ์โดยพนักงานสัมภาษณ์ที่ผ่านการอบรมแล้ว นอกจากนี้ยังได้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิธีสนทนากลุ่ม (Group Discussion) เพื่อวัดบรรทัดฐานต่าง ๆ ของชุมชน (หมู่บ้าน) เกี่ยวกับสถานภาพสตรี โดยนักวิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยที่มีประสบการณ์

การศึกษาการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครัวเรือนของชายไทยนี้ ใช้ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์สตรีมาใช้ในการศึกษา โดยแบบสัมภาษณ์สตรีนั้นประกอบด้วย คำถามทั้งหมด 11 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ A และ B ข้อมูลภูมิหลังของสตรี

ส่วนที่ C ประวัติการมีบุตร

ส่วนที่ D การป้องกันการปฏิสนธิ

ส่วนที่ E การทำงานของสตรี

ส่วนที่ F ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว

ส่วนที่ G ประวัติการแต่งงาน

ส่วนที่ H เรื่องต่าง ๆ ระหว่างหญิงชาย

ส่วนที่ J ประวัติสามีของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ K ที่อยู่อาศัยและทรัพย์สิน

ส่วนที่ L การสังเกตของนักสำรวจ

ข้อมูลการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครัวเรือนของชาย ได้จากแบบสัมภาษณ์สตรีในส่วน F เกี่ยวกับความสัมพันธ์ภายในครอบครัว การศึกษาครั้งนี้ จะศึกษาเฉพาะสตรีที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกันกับสามี จึงเหลือตัวอย่างสำหรับการศึกษา 2,734 ตัวอย่าง ดังนั้นข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ จึงอาจแตกต่างจากรายงานการวิจัยเบื้องต้นเล็กน้อย การนำเสนอค่าร้อยละและจำนวนตัวอย่างในการศึกษานี้ เป็นค่าที่ได้จากการถ่วงน้ำหนักแล้ว

ข้อจำกัดของข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้เป็นการใช้ข้อมูลที่มีอยู่แล้วให้เกิดประโยชน์ การวิเคราะห์ทางสถิติจึงจำกัดตัวแปรอิสระและตัวแปรตามที่ศึกษา ไว้ในขอบเขตของข้อมูลที่มีอยู่เท่านั้นและยังมีข้อจำกัดต่าง ๆ พอสรุปได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครัวเรือนของชายไทยนี้ ข้อมูลที่มีอยู่เป็นเพียง

ข้อมูลในระดับพื้นฐานว่า สามีมีส่วนร่วมทำหรือไม่ทำกิจกรรมในครัวเรือน บางกิจกรรมเท่านั้น จึงยังขาดข้อมูลรายละเอียดด้านอื่น ๆ เช่น ความบ่อยครั้งในการมีส่วนร่วมหรือระยะเวลาที่ใช้ในการทำกิจกรรม หรือกิจกรรมในครัวเรือนประเภทอื่น ๆ เป็นต้น

2. ข้อมูลที่นำมาศึกษาครั้งนี้เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์สตรี การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครัวเรือนของสามีนี้ จึงเป็นการประเมินตามความรู้สึกของสตรี ซึ่งอาจคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง หรือแตกต่างจากการสัมภาษณ์สามีโดยตรง

3. เพื่อความเหมาะสมกับสถิติที่ใช้วิเคราะห์และให้มีตัวอย่างที่เพียงพอในการวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้จัดเตรียมข้อมูล โดยถือว่าคำตอบที่ไม่มีกิจกรรมในบ้านเท่ากับคำตอบไม่มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม เนื่องจากมีกิจกรรมที่ศึกษา 2 กิจกรรม คือ การดูแลเด็กเล็ก และดูแลคนแก่ ซึ่งมีความถี่ของคำตอบไม่มีกิจกรรมนี้ในบ้านสูง ดังนั้นจึงมีร้อยละที่สตรีกับสามีมีส่วนร่วม น้อยกว่ากิจกรรมอื่น ๆ

4. ข้อมูลที่นำมาศึกษานี้เลือกมาเฉพาะการมีส่วนร่วมของชายที่เป็นสามีของสตรี 15-44 ปี เท่านั้น จึงอาจจะไม่ครอบคลุมการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครัวเรือนของชายที่มีสถานภาพสมรสอื่น ๆ เช่น โสด หม้าย หย่า แยก ชายที่เป็นสามีของสตรีกลุ่มอายุอื่น ๆ หรือชายในกลุ่มอายุอื่น ๆ เป็นต้น

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรตาม คือ ระดับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครัวเรือนของสามี

ตัวแปรอิสระ ได้แก่

1. ลักษณะทางประชากร
 - 1.1. ความแตกต่างระหว่างอายุของสตรีกับสามี
 - 1.2. ระยะเวลาสมรส
 - 1.3. การมีบุตรอายุ 13 ปีขึ้นไปในบ้าน
2. ลักษณะทางเศรษฐกิจ
 - 2.1. อาชีพของสตรี
 - 2.2. อาชีพของสามี
3. ลักษณะทางสังคม
 - 3.1. เขตที่อยู่อาศัย

- 3.2. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน
- 3.3. ความแตกต่างระหว่างการศึกษาของสตรีกับสามี
- 3.4. เชื้อสายของสามี
4. ปัจจัยอื่น ๆ
 - 4.1. ทศนคติเรื่องบทบาทระหว่างเพศของสตรี

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

สตรี หมายถึง สตรีกำลังสมรสที่อายุ 15-44 ปี และยังอยู่กินกับสามี

ชาย หมายถึง สามีคนปัจจุบันของสตรีตัวอย่างและเป็นสมาชิกในครัวเรือนเดียวกับสตรี
ต่อไปนี้จะขอใช้คำว่า สามี แทน เพื่อไม่ให้เกิดความสับสนในการนำเสนอข้อมูล

ตัวแปรตาม คือ ระดับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครัวเรือนของสามี หมายถึง การที่สามีมีส่วนช่วยเหลือในการทำกิจกรรมในบ้านเหล่านี้ ได้แก่ ทำอาหาร ล้างถ้วยชาม ซักอาหาร ทำความสะอาดบ้าน ซักเสื้อผ้า ดูแลการเงินของครอบครัว ดูแลเด็กเล็กและดูแลคนแก่ โดยยึดถือตามคำตอบของภรรยา

ข้อมูลเหล่านี้ได้จากการสัมภาษณ์สตรีจากคำถาม ข้อ F5. ว่า “ต่อไปนี้ใคร่ขอถามเกี่ยวกับกิจกรรมต่าง ๆ ในบ้านว่ามีใครบ้างในบ้านที่ทำ” โดยให้ผู้ตอบตอบว่า มีใครทำกิจกรรมอะไรบ้างตามที่อ่านให้ฟังทีละกิจกรรม ดังรายละเอียดความถี่ของคำตอบการมีกิจกรรมต่าง ๆ ในบ้านที่นำมาศึกษา ดังในตาราง

กิจกรรม	ร้อยละของครัวเรือน			รวม
	มีกิจกรรม	ไม่มีกิจกรรม	ไม่ทราบ/ไม่ตอบ	
ทำอาหาร	98.6	1.2	0.2	100.0(2,734)
ล้างถ้วยชาม	99.6	0.2	0.3	100.0(2,734)
ซักอาหาร	99.3	0.3	0.4	100.0(2,734)
ซักเสื้อผ้า	99.7	0	0.2	100.0(2,734)
ดูแลการเงินของครอบครัว	99.8	0	0.2	100.0(2,734)
ทำความสะอาดบ้าน	98.9	0.7	0.3	100.0(2,734)
ดูแลเด็กเล็ก	67.2	32.4	0.4	100.0(2,734)
ดูแลคนแก่	21.3	78.1	0.6	100.0(2,734)

การศึกษาครั้งนี้ จะเลือกศึกษาเฉพาะกิจกรรมที่มีความจำเป็นต่อชีวิตประจำวันและการดำรงอยู่ของครอบครัว กิจกรรมเหล่านั้นมีในครัวเรือนของไทยทั่วไป ทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท โดยทั่วไปกิจกรรมเหล่านี้สังคมจะถือว่าเป็นภาระหน้าที่ของสตรี

การสร้างตัวแปรตาม

การศึกษาครั้งนี้จะนำเสนอผลการศึกษาการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครัวเรือนของสามีออกเป็น 2 ส่วน คือ ศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครัวเรือนของสตรีกับสามี จำแนกแต่ละกิจกรรม และวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครัวเรือนของสามีโดยรวม ดังรายละเอียดการจัดเตรียมข้อมูลดังนี้

ส่วนที่ 1 ศึกษาการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครัวเรือนของสามี จำแนกแต่ละกิจกรรมทั้ง 8 กิจกรรม ได้แก่ ทำอาหาร ถ้างด้วยขาม ซ้ออาหาร ทำความสะอาดบ้าน ซักเสื้อผ้า ดูแลการเงินของครอบครัว ดูแลเด็กเล็กและดูแลคนแก่ เปรียบเทียบอัตราส่วนร้อยละที่มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมแต่ละกิจกรรมของสามีและสตรี เพื่อให้เห็นถึงลักษณะการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครัวเรือนของสามีกับสตรี

ส่วนที่ 2 ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครัวเรือนของสามี ซึ่งระดับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครัวเรือนนี้ สร้างจากคำถามข้อ F5. เกี่ยวกับการทำกิจกรรมในครัวเรือนของสามี โดยเลือกมาศึกษา 8 กิจกรรม กำหนดการให้คะแนนดังนี้ ถ้าสามีทำกิจกรรม 1 กิจกรรมได้คะแนนเท่ากับ 1 คะแนน ถ้าสามีไม่ทำกิจกรรมหรือไม่มีกิจกรรมในบ้านได้คะแนนเท่ากับ 0 คะแนน ดังนั้นในกรณีที่สามีทำกิจกรรมทุกกิจกรรม คะแนนสูงสุดเท่ากับ 8 คะแนน ในกรณีที่สามีไม่ทำกิจกรรมใดเลย จะมีคะแนนต่ำสุดเท่ากับ 0 คะแนน โดยมีค่าเฉลี่ยของคะแนน 2.432 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.016 เมื่อนำค่าที่ได้มาสร้างดัชนีวัดระดับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครัวเรือนของสามี สามารถแบ่งคะแนนเป็นตัวแปรกลุ่ม (Categorical Variable) 4 กลุ่ม ดังนี้

0 คะแนน หมายถึง ไม่มีส่วนร่วม

1 - 2 คะแนน หมายถึง มีส่วนร่วมระดับต่ำ

3 - 4 คะแนน หมายถึง มีส่วนร่วมระดับปานกลาง

5 - 8 คะแนน หมายถึง มีส่วนร่วมระดับสูง

ตัวแปรอิสระ

ความแตกต่างระหว่างอายุสตรีกับสามี หมายถึง ความแตกต่างของจำนวนอายุเต็มปี บริบูรณ์ของสตรีเปรียบเทียบกับสามี ได้จากคำถามข้อ B4. “ท่านอายุเท่าใด” และคำถาม ข้อ J2. “สามีของท่านอายุเท่าใด” คำนวณโดยนำอายุของสามีลบด้วยอายุของสตรี แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

- สามีอายุมากกว่า
- อายุเท่ากัน
- สามีอายุน้อยกว่า

ระยะเวลาสมรส หมายถึง จำนวนปีเต็มนับตั้งแต่สตรีเริ่มอยู่กินฉันท์สามีภรรยา กับสามี คนปัจจุบันจนถึงวันสัมภาษณ์ ได้จากคำถามข้อ G1. “ท่านเริ่มอยู่กินกับสามี(คนปัจจุบัน) ของท่านเมื่อเดือนอะไรและปีอะไร” และคำนวณโดยใช้เดือนปีที่สัมภาษณ์ลบด้วยเดือนปีที่เริ่มอยู่กินกับสามี แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

- ระยะเวลาสมรส 0-9 ปี
- ระยะเวลาสมรส 10-19 ปี
- ระยะเวลาสมรส 20 ปีขึ้นไป

การมีบุตรอายุ 13 ปีขึ้นไป หมายถึง การมีบุตรมีชีวิตที่มีอายุเต็มตั้งแต่ 13 ปีขึ้นไปและยังอาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกับสตรี ได้จากคำถามข้อ Sc2l. ในส่วนที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของสตรีกับสมาชิกแต่ละคนในบ้าน ในที่นี้รวมบุตรที่ผู้ตอบให้กำเนิดเอง บุตรเลี้ยงและบุตรบุญธรรม โดยแบ่งออกเป็น

- ไม่มีบุตรอายุ 13 ปีขึ้นไปในบ้าน
- มีบุตรอายุ 13 ปีขึ้นไปในบ้าน

อาชีพของสตรี หมายถึง อาชีพหลักที่สตรีทำในรอบปีที่ผ่านมา ได้จากคำถามข้อ E4., E3. และข้อ E3c. ซึ่งถามถึงอาชีพของสตรีในรอบหนึ่งปี โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

- ไม่ได้ทำงาน
- อาชีพในภาคเกษตรกรรม
- อาชีพนอกภาคเกษตรกรรม

อาชีพของสามี หมายถึง อาชีพหลักที่สามีทำในรอบปีที่ผ่านมา ได้จากคำถามข้อ J9. และ J10. ซึ่งถามถึงอาชีพของสามีในรอบหนึ่งปี โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

- ไม่ได้ทำงาน
- อาชีพในภาคเกษตรกรรม
- อาชีพนอกภาคเกษตรกรรม

เขตที่อยู่อาศัย หมายถึง เขตที่อยู่อาศัยในปัจจุบันของสตรี แบ่งออกเป็น

- เขตชนบท
- เขตเมืองอื่น
- เขตกรุงเทพมหานคร

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน หมายถึง จำนวนสมาชิกทั้งหมดที่อาศัยอยู่ประจำในครัวเรือนเดียวกับสตรีรวมทั้งตัวสตรีด้วย ในการศึกษาครั้งนี้ได้ตัดครัวเรือนที่สตรีอาศัยอยู่ประจำในครัวเรือนคนเดียวออกไปจากการศึกษา จึงแบ่งออกได้ 3 กลุ่ม ดังนี้

- จำนวนสมาชิก 2-3 คน
- จำนวนสมาชิก 4-5 คน
- จำนวนสมาชิก 6 คนขึ้นไป

ความแตกต่างระหว่างการศึกษาของสตรีกับสามี หมายถึง ความแตกต่างของจำนวนปีที่ศึกษาในระดับสูงสุดของสตรีกับสามี ได้จากคำถามข้อ B6a. “ท่านใช้เวลาในการเรียนหนังสือในโรงเรียนทั้งหมดกี่ปี (จำนวนปีตามหลักสูตร)” และได้จากคำถามข้อ J3a. “สามีของท่านใช้เวลาในการเรียนหนังสือในโรงเรียนทั้งหมดกี่ปี (จำนวนปีตามหลักสูตร)” โดยคำนวณจากจำนวนปีที่ศึกษาจนจบในระดับสูงสุดของสามี ลบด้วยจำนวนปีที่ศึกษาสูงสุดของสตรี แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

- สามีมีการศึกษามากกว่า
- การศึกษาเท่ากัน
- สามีมีการศึกษาน้อยกว่า

เชื้อสายของสามี ได้จากคำถามข้อ J8. “สามีท่านมีเชื้อสายอะไร” แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

- เชื้อสายไทย
- เชื้อสายจีน คือ ผู้มีเชื้อสายจีนหรือเชื้อสายจีนปนเชื้อสายอื่น ๆ

- เชื้อสายอื่น ๆ คือ ผู้มีเชื้อสายอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เชื้อสายไทยและเชื้อสายจีน เช่น มาเลย์ คอเคซอซด์ นิโกร มอญ ลาว เขมร เป็นต้น เพื่อให้มีข้อมูลเพียงพอในการวิเคราะห์ ผู้วิจัยจึงรวมรหัสคำตอบให้เป็นกลุ่มตัวแปรเดียวกัน

ทัศนคติเรื่องบทบาทระหว่างเพศของสตรี หมายถึง ระดับความคิดเห็นของสตรีในเชิงเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย เกี่ยวกับเรื่องการแบ่งแยกบทบาทระหว่างเพศ โดยทัศนคตินี้เป็นดัชนีที่สร้างจากคำถามต่าง ๆ เกี่ยวกับบทบาทของชายและหญิงภายในครอบครัว ได้จากคำถามข้อ H9. “ต่อไปนี้ขอถามความเห็นท่านเกี่ยวกับชีวิตครอบครัวบางด้าน” ประกอบด้วยข้อคำถาม 6 ข้อ เลือกรมาศึกษาเฉพาะ ที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติเกี่ยวกับครอบครัวและการทำกิจกรรมในบ้าน ทั้งหมด 5 ข้อ คำถามชุดแรก (ข้อ 1. และข้อ 2.) เป็นคำถามที่มีความโน้มเอียงไปในเชิงอนุรักษนิยม คือ เห็นด้วยกับการแบ่งงานระหว่างเพศ โดยเห็นว่าชายไม่ควรทำกิจกรรมในบ้าน ส่วนคำถามชุด ที่ 2 (ข้อ 3., ข้อ 4. และ ข้อ 5.) เป็นคำถามที่มีความโน้มเอียงไปในทางที่ทันสมัย คือ เห็นว่า หญิงและชายควรมีบทบาทที่เสมอภาคกันในครอบครัว

ในการให้คะแนนนั้น คำตอบที่ไม่เห็นด้วยกับคำถามชุดแรกจะให้คะแนน 1 คะแนน คำตอบที่เห็นด้วยจะให้คะแนน 0 คะแนน ส่วนในคำถามชุดที่ 2 นั้น คำตอบที่เห็นด้วยจะให้คะแนน 1 คะแนน คำตอบที่ไม่เห็นด้วยจะได้ 0 คะแนน ดังรายละเอียดคำถามและคะแนนที่ให้แก่ข้อดังนี้

คำถาม	คะแนนที่ได้	
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย
1. ผู้ชายควรเป็นผู้ตัดสินใจในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่	0	1
2. งานบางอย่างเป็นงานที่ผู้ชายเท่านั้นที่ควรทำและงานบางอย่าง เป็นงานที่ผู้หญิงเท่านั้นควรทำ ผู้ชายและผู้หญิงไม่ควรทำงาน ของอีกฝ่ายหนึ่ง	0	1
3. ถ้าภรรยาทำงานนอกบ้าน สามีควรช่วยดูแลลูก	1	0
4. ถ้าภรรยาทำงานนอกบ้าน สามีควรช่วยทำงานบ้าน	1	0
5. เมื่อมีเวลาว่าง สามีควรใช้เวลาว่างอยู่กับภรรยาและลูก	1	0

คะแนนที่ได้ทั้งหมดสูงสุดเท่ากับ 5 คะแนน ต่ำสุดเท่ากับ 0 คะแนน คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.116 เนื่องจากในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติไคสแควร์ ซึ่งค่าไคสแควร์นั้นขึ้นอยู่กับจำนวนช่องในตารางและจำนวนกรณี โดยค่าคาดหวังที่คำนวณได้(Expected Frequency) ที่เชื่อ

เชื่อถือได้ในแต่ละช่องไม่ควรมีค่าน้อยกว่า 5 เกินร้อยละ 20 ของจำนวนช่องทั้งหมด จึงใช้เกณฑ์การแบ่งกลุ่มข้อมูล ตามการกระจายความถี่ของข้อมูล เป็นเกณฑ์ในการสร้างดัชนีวัดระดับ ทศนคติเรื่องบทบาทระหว่างเพศของสตรี สามารถแบ่งได้ดังนี้

0 คะแนน จัดเป็น ทศนคติเรื่องบทบาทระหว่างเพศตามแนวประเพณี หมายถึง สตรีที่เห็นว่า สามีไม่ควรทำกิจกรรมในบ้าน

1 คะแนน จัดเป็น ทศนคติเรื่องบทบาทระหว่างเพศปานกลาง หมายถึง สตรีที่เห็นว่า สามีควรช่วยสตรีทำกิจกรรมในครัวเรือนบ้าง

2 - 5 คะแนน จัดเป็น ทศนคติเรื่องบทบาทระหว่างเพศแบบเสมอภาค หมายถึง สตรีที่มีความเห็นว่า สามีควรมีบทบาทในครัวเรือนเท่ากับสตรี

การวิเคราะห์และการนำเสนอข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นด้วยสถิติร้อยละ ในการแสดงข้อมูลพื้นฐานต่าง ๆ

2. ใช้ตารางไขว้ (Cross-Tabulations) เปรียบเทียบลักษณะการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครัวเรือนแต่ละกิจกรรมของสตรีและสามี และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครัวเรือนของสตรีและสามีกับตัวแปรอิสระต่าง ๆ

3. วิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครัวเรือนของสามี โดยใช้ตารางไขว้ (Cross-Tabulations) เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ ได้แก่ ลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจ สังคมและปัจจัยอื่น ๆ กับตัวแปรตามคือระดับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครัวเรือนของสามี และใช้ตัวแปรคู่สลับกันไป ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามและตัวแปรอิสระด้วยค่าสถิติไคสแควร์ (χ^2 -test) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตามและตัวแปรอิสระมีโอกาสเป็นไปได้ หรือมีความน่าเชื่อถือได้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 95 ของตัวอย่างที่ศึกษา การเสนอค่าความ มีนัยสำคัญทางสถิติเสนอ ในรูป P-value

4. เสนอตารางค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (Correlation matrix) แสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับระดับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครัวเรือนของสามี

5. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางประชากร เศรษฐกิจและสังคมและปัจจัยอื่น ๆ กับระดับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครัวเรือนของสามี โดยใช้วิธีการวิเคราะห์

การจำแนกพหุ (Multiple Classification Analysis หรือ MCA) เพื่อพิจารณาความแตกต่างของหน่วยวิเคราะห์แต่ละกลุ่มย่อยของตัวแปรอิสระว่า มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของระดับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครัวเรือนของสามี แยกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญเพียงใด และมีอิทธิพลต่อกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ โดยเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนการทำกิจกรรมในครัวเรือนของสามี ในกลุ่มย่อยของตัวแปรอิสระแต่ละตัว

ลักษณะทั่วไปของข้อมูล

ลักษณะทั่วไปของประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ จำแนกตามลักษณะภูมิหลังทางประชากร ได้แก่ ความแตกต่างระหว่างอายุของสตรีกับสามี ระยะเวลาสมรสและการมีบุตรอายุ 13 ปีขึ้นไปในบ้าน ลักษณะภูมิหลังทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพของสตรีและอาชีพของสามี ลักษณะภูมิหลังทางสังคม ได้แก่ เขตที่อยู่อาศัย จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ความแตกต่างระหว่างการศึกษาศรีกับสามีและเชื้อสายของสามี และลักษณะภูมิหลังอื่น ๆ ได้แก่ทัศนคติเรื่องบทบาทระหว่างเพศของสตรี และลักษณะทั่วไปของการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครัวเรือนของชาย ลักษณะทั่วไปของข้อมูลเป็นดังนี้

1. ลักษณะภูมิหลังทางประชากร

1.1. ความแตกต่างระหว่างอายุของสตรีกับสามี สตรีตัวอย่าง ร้อยละ 77.7 มีสามีอายุมากกว่า ที่เหลือเป็นสตรีที่มีสามีอายุน้อยกว่าและมีอายุเท่ากัน คือ ร้อยละ 13.0 และ ร้อยละ 9.3 ตามลำดับ

1.2. ระยะเวลาสมรส เมื่อจำแนกสตรีตามระยะเวลาสมรส พบว่า สตรีร้อยละ 45.2 มีระยะเวลาสมรส 0-9 ปี รองลงมาคือ สตรีที่ระยะเวลาสมรส 10-19 ปี ร้อยละ 40 ส่วนสตรีที่มีระยะเวลาสมรสยาวนาน คือ 20 ปีขึ้นไปมีเพียงร้อยละ 14.8

1.3. การมีบุตรอายุ 13 ปีขึ้นไปในบ้าน สตรีร้อยละ 65.3 ไม่มีบุตรอายุ 13 ปีขึ้นไปในบ้าน ส่วนสตรีที่มีบุตรอายุ 13 ปีขึ้นไปในบ้านมีร้อยละ 34.7

2. ลักษณะภูมิหลังทางเศรษฐกิจ

2.1. อาชีพของสตรี สตรีร้อยละ 60.4 ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม รองลงมา คือ สตรีที่ประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม คิดเป็นร้อยละ 33.6 และสตรีที่ไม่ได้ทำงาน มีร้อยละ 5.9

2.2. อาชีพของสามี พบว่า สตรีประมาณร้อยละ 51.7 มีสามีประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรม ส่วนสตรีที่สามีประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม มีร้อยละ 47.4 และที่เหลือคือสตรีที่สามีไม่ได้ทำงานมีเพียงร้อยละ 1.0 เท่านั้น

3. ลักษณะภูมิหลังทางสังคม

3.1. เขตที่อยู่อาศัย เมื่อจำแนกสตรีตามเขตที่อยู่อาศัยพบว่า สตรีร้อยละ 84.7 อยู่ในเขตชนบท ส่วนสตรีที่อาศัยในกรุงเทพมหานครนั้นมีสัดส่วนใกล้เคียงกับสตรีที่อาศัยในเขตเมืองอื่น คือ เพียงร้อยละ 7.8 และ ร้อยละ 7.5 ตามลำดับ

3.2. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน สตรีตัวอย่างร้อยละ 48.2 อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิก 4-5 คน รองลงมาคือ กลุ่มที่อยู่ในครัวเรือนที่มีจำนวนสมาชิก 2-3 คน และจำนวนสมาชิก 6 คนขึ้นไป ซึ่งมีสัดส่วนเท่ากัน คือร้อยละ 25.9

3.3. ความแตกต่างระหว่างการศึกษาของสตรีกับสามี พบว่า สตรีร้อยละ 54.5 มีการศึกษาเท่ากับสามี รองลงมาคือ สตรีที่มีการศึกษาสูงกว่าสามีคิดเป็นร้อยละ 27.4 ส่วนสตรีที่สามีมีการศึกษาน้อยกว่ามีเพียงร้อยละ 18.2

3.4. เชื้อสายของสามี เมื่อจำแนกสตรีตามเชื้อสายของสามี พบว่า สตรีร้อยละ 82.3 มีสามีที่มีเชื้อสายไทย ที่เหลือคือสตรีที่สามีมีเชื้อสายจีนร้อยละ 10.7 และสตรีที่มีสามีเชื้อสายอื่น ๆ นั้นมีเพียงร้อยละ 6.7

4. ลักษณะภูมิหลังอื่น ๆ

4.1. ทัศนคติเรื่องบทบาทระหว่างเพศของสตรี พบว่า สตรีตัวอย่างร้อยละ 36.8 มีทัศนคติเรื่องบทบาทระหว่างเพศปานกลาง รองลงมาคือ สตรีที่มีทัศนคติเรื่องบทบาทระหว่างเพศตามแนวประเพณี ร้อยละ 35.7 ส่วนสตรีที่มีทัศนคติเรื่องบทบาทระหว่างแบบเสมอภาค ร้อยละ 26.9

ตารางที่ 1 ร้อยละของสตรีจำแนกตามลักษณะภูมิหลังด้านต่าง ๆ

ลักษณะภูมิหลัง	ร้อยละ
<u>ลักษณะภูมิหลังทางประชากร</u>	
1. <u>ความต่างระหว่างอายุสตรีกับสามี</u>	
- สามีอายุน้อยกว่า	13.0
- อายุเท่ากัน	9.3
- สามีอายุมากกว่า	77.7
รวม	100.0 (2,704)
2. <u>ระยะเวลาสมรส</u>	
- ระยะเวลาสมรส 0-9 ปี	45.2
- ระยะเวลาสมรส 10-19 ปี	40.0
- ระยะเวลาสมรส 20 ปีขึ้นไป	14.8
รวม	100.0 (2,729)
3. <u>การมีบุตรอายุ 13 ปีขึ้นไปในบ้าน</u>	
- มีบุตรอายุ 13 ปีขึ้นไปในบ้าน	34.7
- ไม่มีบุตรอายุ 13 ปีขึ้นไปในบ้าน	65.3
รวม	100.0 (2,734)
<u>ลักษณะภูมิหลังทางเศรษฐกิจ</u>	
1. <u>อาชีพของสตรี</u>	
- ไม่ได้ทำงาน	5.9
- อาชีพเกษตรกรรม	60.5
- อาชีพนอกภาคเกษตรกรรม	33.6
รวม	100.0 (2,730)
2. <u>อาชีพของสามี</u>	
- ไม่ได้ทำงาน	1.0
- อาชีพเกษตรกรรม	51.7
- อาชีพนอกภาคเกษตรกรรม	47.4
รวม	100.0 (2,734)

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลักษณะภูมิหลัง	ร้อยละ
<u>ลักษณะภูมิหลังทางสังคม</u>	
1. <u>เขตที่อยู่อาศัย</u>	
- เขตชนบท	84.7
- เขตเมืองอื่น	7.5
- เขตกรุงเทพมหานคร	7.8
รวม	100.0(2,734)
2. <u>จำนวนสมาชิกในครัวเรือน</u>	
- สมาชิกในครัวเรือน 2-3 คน	25.9
- สมาชิกในครัวเรือน 4-5 คน	48.2
- สมาชิกในครัวเรือน 6 คนขึ้นไป	25.9
รวม	100.0(2,734)
3. <u>ความแตกต่างระหว่างการศึกษาของสตรีกับสามี</u>	
- สามีมีการศึกษาค่ำกว่า	18.2
- การศึกษาเท่ากัน	54.5
- สามีมีการศึกษาสูงกว่า	27.4
รวม	100.0(2,653)
4. <u>เชื้อสายของสามี</u>	
- เชื้อสายไทย	82.3
- เชื้อสายจีน	10.7
- เชื้อสายอื่น ๆ	6.7
รวม	100.0(2,726)
<u>ลักษณะภูมิหลังด้านอื่น ๆ</u>	
1. <u>ทัศนคติเรื่องบทบาทระหว่างเพศสตรี</u>	
- ทัศนคติเรื่องบทบาทระหว่างเพศตามแนวประเพณี	35.7
- ทัศนคติเรื่องบทบาทระหว่างเพศปานกลาง	36.8
- ทัศนคติเรื่องบทบาทระหว่างเพศแบบเสมอภาค	26.9
รวม	100.0(2,718)

5. การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครัวเรือนของสามี

จากตารางที่ 2 พบว่า ทุกกิจกรรมในครัวเรือนสตรีรายงานว่า สามีมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมแต่ละกิจกรรมไม่ถึงครึ่งหนึ่ง กิจกรรมที่สามีมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ การดูแลเด็กเล็ก ร้อยละ 48.4 รองลงมาคือ การทำอาหาร ร้อยละ 38.2 และซื้ออาหาร ร้อยละ 35.1 ส่วนกิจกรรมที่สามีมีส่วนร่วมน้อยที่สุดคือ การดูแลผู้สูงอายุ คิดเป็นร้อยละ 12.0 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะส่วนใหญ่ไม่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ร่วมกันในบ้าน นอกจากนี้จะเห็นได้ว่า กิจกรรมที่เกี่ยวกับความสะอาด เช่น การทำความสะอาดบ้าน ถ้างาน ซักเสื้อผ้า สามีจะมีส่วนร่วมน้อยที่สุด คือ เพียงประมาณ 1 ใน 4 ของสามีที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านี้ คิดเป็นร้อยละ 26.7, 26.4 และ 24.7 ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ร้อยละของสตรี จำแนกตามการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครัวเรือน

แต่ละกิจกรรมของสามี

กิจกรรมในครัวเรือน	ร้อยละที่มีส่วนร่วม	ร้อยละที่ไม่มีส่วนร่วม	รวม
ทำอาหาร	38.2	61.8	100.0(2,727)
ถ้างถ้วยชาม	26.4	73.6	100.0(2,727)
ซื้ออาหาร	35.1	64.9	100.0(2,723)
ทำความสะอาดบ้าน	26.7	73.3	100.0(2,728)
ซักเสื้อผ้า	24.7	75.3	100.0(2,725)
ดูแลการเงินของครอบครัว	32.5	67.5	100.0(2,728)
ดูแลเด็กเล็ก	48.4	51.6	100.0(2,723)
ดูแลคนแก่	12.0	88.0	100.0(2,719)

เมื่อวิเคราะห์จำนวนกิจกรรมที่สามีมีส่วนร่วม จากตารางที่ 3 (หน้า 41) พบว่า การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครัวเรือนของสามี ยังคงมีสัดส่วนที่น้อยมากและร้อยละของสตรีที่สามีมีส่วนร่วมจะลดลงตามจำนวนกิจกรรมที่เพิ่มขึ้น กล่าวคือ สตรีตัวอย่างถึงประมาณ 1 ใน 5 หรือร้อยละ 20.3 ที่สามีไม่ได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมใดในครัวเรือนเลย ซึ่งเป็นสัดส่วนที่มากที่สุด รองลงมาคือ กลุ่มสตรีที่สามีมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครัวเรือนจำนวน 1 กิจกรรมร้อยละ 19.3 การมีส่วนร่วมของสามีจะลดลงเรื่อย ๆ ตามจำนวนกิจกรรมที่เพิ่มขึ้น และพบว่าสตรีที่สามีมีส่วนร่วมในการทำทุกกิจกรรมทั้ง 8 กิจกรรมนั้น มีสัดส่วนน้อยที่สุดคือ เพียงร้อยละ 0.5 เท่านั้น

สำหรับระดับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครัวเรือน ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ระดับ นั้นพบว่า สตรีที่สามีไม่มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครัวเรือนเลย คิดเป็นร้อยละ 20.3 และมี สตรีตัวอย่างถึงประมาณ 1 ใน 3 หรือร้อยละ 36.1 ที่สามีมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมใน ครัวเรือนในระดับต่ำ ส่วนสตรีที่สามีมีส่วนร่วมในระดับปานกลางคิดเป็นร้อยละ 25.5 ในขณะที่ สตรีที่สามีมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในระดับสูงนั้น มีเพียงร้อยละ 18.1

ตารางที่ 3 ร้อยละของสตรี จำแนกตามจำนวนกิจกรรมและระดับการมีส่วนร่วมในการ ทำกิจกรรมในครัวเรือนของสามี

การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในครัวเรือนของสามี	ร้อยละของสตรี
การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม	
ไม่มีส่วนร่วม	20.3
มีส่วนร่วม 1 กิจกรรม	19.3
มีส่วนร่วม 2 กิจกรรม	16.8
มีส่วนร่วม 3 กิจกรรม	14.3
มีส่วนร่วม 4 กิจกรรม	11.2
มีส่วนร่วม 5 กิจกรรม	8.7
มีส่วนร่วม 6 กิจกรรม	5.5
มีส่วนร่วม 7 กิจกรรม	3.2
มีส่วนร่วม 8 กิจกรรม	0.5
รวม	100.0(2,719)
ระดับการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม	
ไม่มีส่วนร่วม	20.3
มีส่วนร่วมระดับต่ำ (มีส่วนร่วม 1-2 กิจกรรม)	36.1
มีส่วนร่วมระดับปานกลาง (มีส่วนร่วม 3-4 กิจกรรม)	25.5
มีส่วนร่วมระดับสูง (มีส่วนร่วม 5-8 กิจกรรม)	18.1
รวม	100.0(2,719)